

**МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ
КУЛЬТУРИ ДО ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ
ЗА СПОРТИВНИМ НАПРЯМКОМ**

Тетяна Ротерс

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

Аннотация

В статті розглядаються питання підготовки учителів фізическої культури к профільному обученню старшекласників по спортивному направлєнню в системє непрерывного образования. На первый план выходит необходимость создания концептуальной модели, где доминирующее место занимает формирование у старшекласников познавательного интереса к своему физическому совершенствованию и как следствие – интерес к профессии учителя физической культуры.

Ключевые слова: профильное обучение, спортивно-педагогические дисциплины, спортивное направление, концептуальная модель, непрерывное образование.

Annotation

In the article the questions of preparation of teachers of physical culture are examined to the type teaching of senior pupils to sporting direction in the system of continuous education. The necessity of creation of conceptual model goes out on the first plan, where a dominant place is occupied by forming for the senior pupils of cognitive interest to the physical perfection and as a result is interest to the profession of teacher of physical culture.

Key words: type teaching, sporting-pedagogical disciplines, sporting direction, conceptual model, continuous education.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

Основною тенденцією реформування змісту освіти у загальноосвітніх навчальних закладах є введення обов'язкового профільного навчання у старшій школі, яке передбачає поглиблене і професійно орієнтоване вивчення циклу споріднених предметів. Найбільш актуальними напрямками профільного навчання у 10–11 класах визначено суспільно-гуманітарний, природничо-математичний, технологічний, художньо-естетичний, спортивний. Їх набір відповідає соціально-диференційованим видам діяльності, які обумовлюються суспільним розвитком праці й містять знання про природу, людину, суспільство, культуру, науку та виробництво. За основними напрямками профілізації визначаються різноманітні навчальні профілі шляхом як добору різних предметів, так і їх змістом. Засвоєння змісту освіти у загальноосвітніх навчальних закладах із профільним навчанням спрямоване на забезпечення, з одного боку, загальноосвітньої підготовки учнів, а з іншого – підготовку до майбутньої професійної діяльності. У цьому аспекті великого значення набувають питання підготовки вчителів фізичної культури до профільного навчання за спортивним напрямком. Зазначаємо, що у Концепції

профільного навчання у старшій школі наголошується на тому, що нові цілі шкільної освіти зумовлюють необхідність подальшої модернізації вищої педагогічної освіти і системи підвищення кваліфікації педагогічних кадрів. Для цього необхідно у вищих навчальних закладах педагогічного профілю передбачити підготовку педагогічних кадрів з урахуванням потреб профільної школи та внести відповідні зміни у державний стандарт вищої педагогічної освіти для спеціалістів та магістрів [1].

Проблема, яку ми підіймаємо, має зв'язок із проведенням регіонального експерименту кафедри теорії і методики фізичного виховання ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» разом з Луганським інститутом післядипломної педагогічної освіти за темою «Теорія і методика профільного навчання за спортивним напрямком у старшій школі в умовах безперервної освіти». (Державний реєстраційний номер 0108 U002431)

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми дає підстави стверджувати, що проблема профільного навчання у старшій школі розробляється педагогами різних країн світу: Франції, Швеції, Англії, Шотландії, США. Ця проблема розробляється також вченими Росії (М. Віленський, Р. Сафін, І. Арефєв

та інши) та України (М. Данилко, В. Стешенко, Л. Фаннінгер, М. Зубалій та ін.). Вони довели, що важливою умовою досягнення успіху у будь-якій діяльності вважається спеціалізація працівника, яка не тільки сприяє розвитку виробничих сил, науки, культури, але й відповідає різноманітності задатків та розвитку людини. У руслі цієї тенденції диференціація навчання виступає основним організаційним принципом середньої загальноосвітньої школи як зарубіжжя, так Росії та України впродовж багатьох десятиліть.

Виділенню невирішених раніше частин загальної проблеми, присвячується означена стаття. Незважаючи на значну увагу педагогів, психологів, філософів, науковців у галузі теорії і методики фізичного виховання до означеної проблеми все ж окремі її кардинальні питання залишаються поки що нерозв'язаними. В науці не досліджувалася модель підготовки вчителів фізичної культури допрофільного навчання у старшій школі за спортивним напрямом.

Формування мети статті (постановка завдання). Метою нашої роботи виступає визначення моделі підготовки вчителів фізичної культури допрофільного навчання у старшій школі за спортивним напрямом.

Результати дослідження та їх обговорення з викладом основного матеріалу дослідження з певним обґрунтуванням отриманих результатів. У процесі вивчення науково-педагогічних праць щодо підготовки вчителів фізичної культури допрофільного навчання було визначено, що профільне навчання за спортивним напрямом, як зазначає М.Зубалій, орієнтує організацію навчального процесу на ознайомлення старшокласників з основними формами професійної діяльності вчителя фізичної культури або тренера з виду спорту, обраного в школі як профільного, на підвищення

спортивної майстерності в обраному виді фізкультурно-оздоровчої або спортивної діяльності. Це сприяє розвитку в старшокласників індивідуальних професійних здібностей та розширенню їхніх уявлень про специфіку фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності, вчить учнів мислити на професійному рівні вчителя фізичної культури або тренера з обраного виду спорту [2].

Навчальна програма з фізичної культури (профільний рівень) для 10–11 класів [3] орієнтує організацію навчального процесу на ознайомлення учнів старших класів з основними формами професійної діяльності фахівців фізичного виховання (вчителя фізичної культури, тренера з виду спорту), оволодіння ними первинними засобами і формами педагогічної діяльності, а також – на підвищення майстерності в обраному виді оздоровчо-корективної та спортивної діяльності, на що передбачається 175 годин на рік. Така постановка питання підвищує вимоги до професійної підготовки вчителів фізичної культури. Виникає питання: чи готові загальноосвітні школи, директори та вчителі фізичної культури до впровадження профільного навчання старшокласників саме за спортивним напрямом? Було проведено анкетування директорів, вчителів фізичної культури загальноосвітніх навчальних закладів м. Луганська та Луганської області.

Встановлено, що 68,7 % директорів шкіл м. Лозно-Александрівка, Стельмахівка, Брянка, Височинівка, Лизине, Артемівськ, Трьохізбенка, Первомайськ, Луганськ, Весела Тарасівка, Тополі, Комісарівка мають профільне навчання за різними напрямками (суспільно-гуманітарний, природничо-математичний, технологічний, художньо-естетичний), окрім спортивного напрямку, але при цьому директори вважають, що 50 % старшокласників обрали

б спортивний напрямок. Основною причиною такого становища є те, що немає кадрів достатньої підготовки та матеріально-технічної бази. Разом з тим директори зазначають що готові впроваджувати профільне навчання з футболу на 50 % і на 25 % з волейболу, баскетболу та фізичної культури.

За науковими даними О. Котової [4] з 730 шкіл Луганщини лише 10 шкіл мають документоване спортивне профілювання за такими фізкультурними напрямками та курсами за вибором – волейбол, баскетбол, теніс, футбол та спортивна ритміка, що складає 14 %.

Анкетування вчителів фізичної культури довело, що з 26 респондентів (100 %) бажають, щоб у них був спортивний профіль з волейболу (41,6 %), з футболу, баскетболу, фізичної культури (33,0 %). Гімнастику обрали тільки 12,5 % вчителів, спираючись на те, що в них немає матеріально-технічної бази. При цьому вчителі фізичної культури вважають, що до 80% старшокласників оберуть спортивний профіль навчання. Виходячи з цього, можна зазначити, що вчителі фізичної культури готові до впровадження спортивного профілю у старшій школі, але недостатня матеріально-технічна база та відсутність відповідної мотивації директорів щодо профільного навчання за спортивним напрямком не дають можливості практичної реалізації.

Вивчення програмно-нормативних документів, аналіз стану профільного навчання старшокласників у загальноосвітніх школах за спортивним напрямком надали можливості спроектувати концептуальну модель підготовки вчителів фізичної культури в системі безперервної освіти.

Зазначаємо, що під моделлю звичайно розуміють певний аналог відповідного фрагменту дійсності. Модель відрізняється схожістю або подібністю до реального об'єкту, але не за всіма характеристиками, а лише за

істотними. Завдяки подібності модель може замінювати реальний об'єкт у дослідженні [5]. Видів моделей існує багато. Ми у нашому дослідженні обрали концептуальну модель, яка грає велику роль у пізнанні та спрямована на побудову концепції або процесу – у нашому випадку, – процесу підготовки вчителів фізичної культури у системі безперервної освіти (Рис. 1).

Рис.1. Концептуальна модель підготовки вчителів фізичної культури в системі безперервної освіти

Структурними компонентами концептуальної моделі процесу підготовки вчителів фізичної культури виступають поєднання профорієнтаційної роботи у загальноосвітніх навчальних закладах, спеціальних закладах з фізичної культури, вищих навчальних закладах та інститутах післядипломної педагогічної освіти. Проаналізуємо всі структурні компоненти вищезначеної моделі.

У загальноосвітніх навчальних закладах для учнів старших класів передбачається поглиблене вивчення легкої атлетики, спортивних ігор, гімнастики, плавання, аеробіки, ритмічної гімнастики за модульним принципом на базі загальноосвітньої підготовки з фізичної культури. При цьому саме профільне навчання за спортивним напрямком у загальноосвітніх навчальних закла-

дах надає змогу реалізувати соціальний заказ нашого суспільства на здорову людину, бо проблема здоров'я школярів є нині однією з найбільш актуальних, адже стан громадського здоров'я виступає важливим показником збереження й розвитку людського потенціалу будь-якої країни.

У процесі профільного навчання за спортивним напрямком загальноосвітні навчальні закла-

ди виявляють фізичні здібності школярів, визначають найбільш талановитих, формують в них пізнавальний інтерес до фізичного вдосконалення, відповідальність за стан свого здоров'я і як наслідок – інтерес до професії вчителя фізичної культури в системі безперервної освіти.

Анкетування учнів загальноосвітніх навчальних закладів м. Луганська (192 учнів СШ№ 14, 29, 60) показало, що 86,9 % старшокласників подобаються уроки фізичної культури своєю можливістю продемонструвати фізичні якості (49,5 %), цікавим змістом уроків (36,9 %) та особистістю вчителя фізичної культури. Школярам найбільше подобається займатися футболом, баскетболом, волейболом, фітнесом, фізичною культурою, гімнастикою та аеробікою, але тільки 10,4 % учнів міських шкіл обрали б у май-

бутньому спортивну професійну діяльність на рівні тренера з обраного виду спорту та вчителя фізичної культури. При цьому 90,6 % старшокласників знають, що існує тісний зв'язок показників здоров'я та успіху у майбутній професійній діяльності.

Цікавим для нашого дослідження є те, що більшість старшокласників указали, що їм подобається саме спортивний напрямок профільного навчання у школі (33,3 %). Далі йде суспільно-гуманітарний (32,8 %), художньо-естетичний (21,9 %), технологічний – 18,7 % та природничо-математичний – 13,5 %.

У зв'язку з цим основними завданнями профільного навчання, які має вирішити загальноосвітня школа, директор, вчитель фізичної культури виступають: створення умов для врахування й розвитку навчально-пізнавальних і професійних інтересів, нахилів, здібностей і потреб учнів старшої школи в процесі їхньої загальноосвітньої підготовки; виховання в учнів любові до праці, забезпечення умов для їхнього життєвого і професійного самовизначення, формування готовності до свідомого вибору і оволодіння майбутньою професією; формування соціальної, комунікативної, інформаційної, технічної, технологічної компетенції учнів на допрофесійному рівні, спрямування молоді щодо майбутньої професійної діяльності; забезпечення перспективних зв'язків між загальною середньою і професійною освітою відповідно до обраного профілю.

Найбільш цікавими формами реалізації профільного навчання за спортивним напрямком виступають створення спортивних класів за обраним видом спорту, введення курсів за вибором за рахунок позанавчальної діяльності та визначення спортивного профілю для усіх учнів 10–11 класів.

Ідея професійної орієнтації учнів загальноосвітніх навчальних

закладів на вибір професії вчителя фізичної культури або тренера з обраного виду спорту в умовах безперервної освіти поєднується із заняттями найбільш талановитих школярів у спеціалізованих навчальних закладах з фізичної культури, до яких відносяться заняття у дитячо-юнацьких спортивних школах, спортивних інтернатах та в училищах фізичної культури. Саме ці спеціалізовані навчальні заклади формують у школярів спеціальні знання, рухові уміння і навички. Виховують фізичні якості у відповідності до обраного виду спорту. Зазначаємо, що у процесі таких занять домінують мотиви спортивно-тренувальні для досягнення високих спортивних результатів, а не профорієнтаційні, тому необхідним є поєднання двох траєкторій розвитку школярів – тренувальної та профорієнтаційної для подальшої професійної освіти у вищих навчальних закладах.

Наступним структурним компонентом концептуальної моделі виступають вищі навчальні заклади – це факультети фізичного виховання та Інститути фізичної культури та спорту, де здійснюється фахова підготовка майбутніх вчителів фізичної культури за освітньо-кваліфікаційними рівнями «бакалавр», «спеціаліст», «магістр». Фахова підготовка включає різні спортивно-педагогічні дисципліни: гімнастику, легку атлетику, спортивні ігри (волейбол, баскетбол, футбол, гандбол), плавання, які надають можливість майбутньому вчителю засвоїти техніку, тактику, технологію викладання для різних вікових груп школярів, підвищити методичний рівень, професійну культуру. На підставі цього майбутній вчитель фізичної культури обов'язково обирає курс свого спортивно-педагогічного вдосконалення (СПВ), або підвищення спортивно-майстерності (ПСМ) з різних видів спорту протягом усіх років навчання у вищому навчальному

закладі у сукупності теоретичних, практичних занять, самостійної та науково-дослідної роботи. Це складає основу та надає можливість вчителю фізичної культури викладати в школі поглиблено обраний виду спорту як профільний, основу якого складає курс спортивно-педагогічного вдосконалення, яким він займався за період навчання у вищому навчальному закладі, має спортивний розряд і ґрунтовну теоретичну та методичну підготовку.

Насамкінець, на верхній сходині у концептуальній моделі процесу підготовки вчителів фізичної культури до профільного навчання за спортивним напрямком стоять інститути післядипломної педагогічної освіти, у яких за рахунок проведення різних форм проходить процес підвищення кваліфікації з фізичної культури. Зазначаємо, що ця ланка сама відповідальна, бо вчитель виступає представником різних загальноосвітніх закладів, і від рівня його фахової підготовки залежить те, який спортивний профіль обере школа. З цього приводу на концептуальному рівні зазначаємо, що курси підвищення кваліфікації вчителів фізичної культури мають бути спрямовані не стільки у русло загальної підготовки, скільки – поглибленої, професійної з різних розділів програмного матеріалу за модульним принципом. Тобто вчитель фізичної культури проходить курси підвищення кваліфікації зі спортивних ігор, з оздоровчих видів гімнастики, легкої атлетики та інші, де основна увага зосереджена на оволодінні оздоровчими технологіями та методиками викладання різних видів спорту.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даного напрямку. У якості висновку зазначаємо, що саме профільне навчання за спортивним напрямком у загальноосвітніх навчальних закладах надає змогу реалізувати соціаль-

ний заказ нашого суспільства на здорову людину, бо проблема здоров'я школярів є нині однією з найбільш актуальних, адже стан здоров'я виступає важливим показником збереження й розвитку людського потенціалу будь-якої країни. Зауважимо, що престижність здорового способу життя зростає у сучасному світі. Стало модним грати в теніс, займатися аеробікою, плаванням та іншими видами спорту, відвідувати тренажерні зали чи мати тренажери у домашніх умовах, стежити за своєю вагою, вживати вітаміни, харчові добавки тощо. Але ж забезпечення здоров'я, формування здорового способу життя – це проблема багатофакторна. Фізична культура як навчальний предмет є лише однією зі складових, що мають розв'язувати цю проблему на рівні профільного навчання за спортивним напрямком.

При підготовці вчителів фізичної культури допрофільного навчання старшокласників за спортивним напрямом виступає спрямованість програми курсів підвищення кваліфікації у системі післядипломної педагогічної освіти у русло поглибленого вивчення спортивно-педагогічних дисциплін.

Основний шлях реалізації концептуальної моделі підготовки вчителів фізичної культури допрофільного навчання за спортивним напрямком – це формування теоретичних, технічних, науково-методичних, організаційних, комунікативних, конструктивних на інших компетентностей, які обумовлюються специфікою професійної діяльності вчителів фізичної культури.

Таким чином, тільки поєднання та взаємодія загальноосвітніх навчальних закладів, спеціалізованих навчальних закладів з фізичної культури, вищих навчальних закладів та інститутів післядипломної педагогічної освіти нададуть позитивні результати у підготовці вчителів

фізичної культури допрофільного навчання за спортивним напрямком у старшій школі.

Література:

1. Організація профільного навчання. Довідник вчителя фізичної культури в запитаннях та відповідях. – Х. : Веста: Видавництво «Ранок», 2007. – С. 180.
2. Зубалій М. Зміст навчальної діяльності старшокласників зі спортивного профілю / М. Зубалій // Здоров'я та фізична культура. – 2008. – № 3, С.1–5.
3. Фізична культура. Навчальна програма. 10 – 11 класи (спортивний профіль) / В. М. Єрмолова, Л. І. Іванова, Г. Г. Смоліус, В. О. Сілкова, О. Л. Благій, В. В. Дерев'яно, О. М. Лакіза, Г. А. Коломонець, А. А. Ребрина, С. В. Перепи-
- лиця [Електронний ресурс]. – Режим доступу : mon.gov.ua/education/average/prog12/f_k_pr.doc
4. Котова О. Принципи організації профільного навчання у старшій школі / О. Котова // Освіта на Луганщині. – 2008. – № 1. – С. 52–56.
5. Сурмін Ю. Майстерня вченого / Ю. Сурмін. – Київ, 2006. – С. 38.

